

ISSN 0038-5972

СОВРЕМЕННОСТЬ

Број **3** 2015
излегува од 1951 година

СОВРЕМЕНОСТ

СПИСАНИЕ ЗА ЛИТЕРАТУРА, КУЛТУРА И УМЕТНОСТ

2015

Год. 64, број 3

СОВРЕМЕНОСТ

Списание за литература, култура и уметност

Издавач: Современост, Скопје

Редакција

м-р Славчо Ковилоски, главен и одговорен уредник

м-р Здравко Стојкоски, извршен уредник

Елена Пренцова, уредник

Првиот број на Современост излезе во Скопје, април 1951 година.

Досегашни главни и одговорни уредници:

(1951) - Киро Хаџи Василев

(1951 - 1952) - Владо Малески

(1952 - 1953) - Славко Јаневски, Димитар Митрев и Ацо Шопов

(1954 - 1968) - Димитар Митрев

(1969 - 1982) - Георги Сталев

(1983 - 2002) - Александар Алексиев

(2003 - 2012) - Васил Тоциновски

СОДРЖИНА

ИНТЕРВЈУ

Жарко МИЛЕНИЌ
МАКЕДОНСКА КНИЖЕВНОСТ Е МНОГУ ИНТЕРЕСНА 5

ТВОРЕЧКА ЛАБОРАТОРИЈА

Никола КОЧОВСКИ
ПОТРАГА ПО ИНСПИРАЦИЈА 9

Елена ПРЕНЦОВА
СО ХАИУКУ МАПА НИЗ ИЗЛОЖБАТА НА „ПТИЧЈАТА ГРАДИНА“
ОД СИМОНИДА ФИЛИПОВА-КИТАНОВСКА 17

Весна МУНДИШЕВСКА-ВЕЛЈАНОВСКА
ДОЛОТ НА БОЛОТ 22

Христо ПЕТРЕСКИ
ПЕТ РАСК(АЗ)И 25

Славка АРSOBA
БАЛАДА ЗА БИТИСУВАЊЕТО 32

Сузана ГОРГИЕВСКА
ЛОЗА 33

Сувад АЛАГИЌ
ЕДНА СЛИКА И ТИ 35

Шефко КАЛОПЕР
ПРИШТИНА 36

Тренчо ДИМИТРИОСКИ
ГИ ПОВИКУВАМ МОИТЕ ПРЕДЦИ 37

Диана ДИМИХ
ПРИНЦУ, ЗОШТО? 40

ИНТЕРПРЕТАЦИИ

Васил ДРВОШАНОВ
ХРВАТСКО-МАКЕДОНСКИ ПАРАЛЕЛИ 43

Димка МИТЕВА
КОН РЕЧНИКОТ НА МАКЕДОНСКАТА НАРОДНА ПОЕЗИЈА 55

Горан ТРЕНЧОВСКИ
ЗАЛЕЗОТ НАД САМОИЛОВАТА ЗЕМЈА 74

Ранко МЛАДЕНOSKI; Тoле БЕЛЧЕВ
ЛИКОТ НА АЛЕКСАНДАР III МАКЕДОНСКИ
ВО МАКЕДОНСКИОТ РАСКАЗ ОД 20 ВЕК 79

Милена РИСТОВА-МИХАЛЛОВСКА
КОН НЕКОЛКУ АВТОГРАФИ ОД „МНОГУТРЕШНИОТ“ ВЛАДИСЛАВ ГРАМАТИК 83

Ана ВИТАНОВА-РИНГАЧЕВА
КОМПАРАТИВЕН ПРИСТАП КОН МОТИВОТ ПЕЧАЛБАРСТВО ВО РОМАНОТ
„МОЈОТ АМЕРИКАНСКИ АЦИЛАК“ НА СТОЈАН ХРИСТОВ И ДЕЛАТА
НА МАКЕДОНСКИТЕ ДРАМСКИ АВТОРИ МЕЃУ ДВЕТЕ СВЕТСКИ ВОЈНИ 89

Анета ПРИДАЕНКОСКА
ГОТИКА И ПОСТМОДЕРНА ГОТИКА 105

РЕТРО	
Славко ЈАНЕВСКИ В ТРЕСКА	112
ИСЧЕКОРУВАЊЕ	
Ѓорѓи МИТРОВСКИ ПОСЛЕДНИОТ ВДАХ	113
Мартин Суре ЦВЕТКОВСКИ БИРОКРАТИЈА НА НЕСВЕТИТЕ СВЕЗДИ	115
Кристина АТАНАСОВА СЕКАВАЊЕТО НА ПЕПЕРУТКАТА	117
ПРИОПШТУВАЊЕ	
Костадин ГОЛАКОВ ЗБОР-ДВА ЗА НЕКОЛКУ СОВРЕМЕНИ РУСКИ РАСКАЗИ	120
ПЛАМУА ВОЛШЕБНИОТ ЗБОР	121
Александар ШЛЕНСКИ. ФАОЛ И НУПЕС	121
Алексеј МИРОНОВ (А.Ја.Живој) ЈАС СЕПАК ЌЕ ОДЛЕТАМ ОД ОВАА ПЛАНЕТА... Фантастичен расказ	123
Едгар АНДРИСОВИЧ ЈОРГЕНС БИТКА	125
Јуриј АНАТОЉЕВИЧ ТУБОЉЦЕВ ЗОШТО НЕ СЕ ДРУЖАМ СО МАЧКИ	126
Нина БОЖИДАРОВА ЗА ДА МЕ САКА	127
КРИТИЧКИ ПРЕГЛЕД	
Васил ТОЦИНОВСКИ ЛЕТОПИС ЗА СВЕТУЛКАТА	128
Ранко МЛАДЕНОСКИ Толе БЕЛЧЕВ ТЕАТАРСКИОТ РОМАН НА БУЛГАКОВ НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК	131
Славчо КОВИЛОСКИ НАПИСИ ЗА МАКЕДОНСТВУВАЊЕТО	134
Вера СТОЈЧЕВСКА АНТИЌ ВО „СТАРИ КРАЈ“ КАКО ДОМА	137
Петко ШИПИНКАРОВСКИ КУЌИЧКИ – ФОРМА СО ДВА ВЛЕЗА	139
Ивица МАКСИМОСКИ ОЛИВЕР ТВИСТ – РОМАН ЗА ДЕТСКАТА СУДБИНА	141
Мирјана СТОЈАНОВСКА ИЛУЗИЈАТА - СИНОНИМ НА ПОСТОЈАНА ПОЕТСКА ИНСПИРАЦИЈА	143
ХРОНИКА	145

Ранко МЛАДЕНОСКИ
Толе БЕЛЧЕВ

821.161.1-31(049.3)

ТЕАТАРСКИОТ РОМАН НА БУЛГАКОВ НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

(Михаил Булгаков, *Театарски роман*, превод од руски јазик Јане Јованов, Бегемот, Скопје, 2013)

Приопштувањето на руската уметничка литература на македонски јазик беше збогатено уште со еден роман од мошне значаен автор од првата половина на 20 век. Станува збор, имено, за превод на македонски јазик на романот со наслов „Театарски роман“ од познатиот руски писател Михаил Афанасиевич Булгаков. Преводот на македонски јазик е извршен од Јане Јованов, а за публикувањето на „Театарски роман“ во нашата јазична средина се погрижи издавачката куќа „Бегемот“ од Скопје. Треба да се истакне тука дека преведувачот Јане Јованов извршил мошне солидно пренесување на содржинските слоеви од овој руски роман на македонски јазик. Тоа, секако, значи дека македонскиот читател може со леснотија да го следи сижето на „Театарски роман“ на Булгаков и да ги разбере суштинските пораки од ова значајно дело од историјата на руската книжевност. Можеме да го илустрираме ова наше тврдење и со еден фрагмент од „Театарски роман“ на македонски јазик:

Потоа ме замоли да му дадам чист лист хартија, напишав со молив нешто што содржеше, колку што се сеќавам, неколку точки. Потоа се потпиша, ме натера и јас да се потпишам, извади од џебот две шукави банкноти, моите тетратки ги стави во чантата и го снеса од собата.

Не спиев цела ноќ, шетав по собата, ги гледав банкнотите на светлото, пиев ладен чај и си ги замислував витрините во книжарниците. Многумина влегуваа во

книжарницата, ја бараа книгата. Во куќите луѓето седеа под ламбите, ја читаа книгата, некои и на глас.

Боже мој! Колку е сето тоа глупаво, колку е тоа глупаво! Но, тогаш бев релативно млад, не мора да ми се потсмевате. (Булгаков, 2013: 27).

Од овој кус фрагмент од романот на Булгаков може да се забележи дека преведувачот Јованов понудил читлив превод со јасна и концизна реченица, како и со соодветен избор на лексичките единици од богатиот македонски речнички фонд при што доследно се почитувани морфолошките законитости што се специфични за македонскиот јазичен стандард. Токму затоа и тврдиме дека со „Театарски роман“ македонскиот книжевен и воопшто културен простор е збогатен уште со еден мошне солиден превод од руски на македонски јазик.

Кој е, всушност, Булгаков? Михаил Афанасиевич Булгаков е еден од најзначајните автори во руската литература од првата половина на 20 век. Роден е во 1891 година во Киев во семејство со руско потекло. Неговите браќа се преселуваат во Париз и Михаил останува сам во Киев. Долготрајните обиди да им се придружи на своите браќа остануваат неуспешни затоа што имал забрана да емигрира од Советскиот Сојуз, но и да ги посетува своите браќа во Франција. Во 1916 година Булгаков дипломира на медицинската школа во Киев, но по три години се откажува од медицината и ѝ се посветува на литературата. Во 1921

година Михаил Булгаков се преселува во Москва каде што ја започнува својата кариера на писател. Во дваесеттите години на 20 век објавил неколку дела, но од критиката бил оценет како антисоветски настроен заради што подоцна нема да му бидат издавани книжевните дела, односно тие ќе бидат цензурирани. Михаил Булгаков се оженил трипати. Во последната деценија од неговиот живот работел на еден од неговите најпознати романи – „Мајсторот и Маргарита“. Михаил Афанасиевич Булгаков починал во 1940 година во Москва. Булгаков е автор на романите „Белата гарда“, „Копитото на инженерот“, „Мајсторот и Маргарита“, „Животот на господинот де Молиер“ и „Театарски роман“. Напишал бројни раскази меѓу кои ќе ги споменеме „Песја срце“, „Гаволијада“, „Кобни јајца“ и други, а автор е и на драмите „Зојкиниот стан“, „Бегство“, „Адам и Ева“ и многу други. Покрај тоа, Булгаков пишува и новели, но и публицистички текстови и фелџони. Најголем дел од книжевното творештво на Булгаков се објавува во Советскиот Сојуз неколку децении по неговата смрт. Биографите на Михаил Булгаков како куриозитет го споменуваат неговото писмо упатено до Сталин во кое писателот реагира за забраната да емигрира од Русија, а во тој контекст се споменува и обидот на Булгаков да се самоубие при што, во моментот пред да си испука куршум во главата, добил телефонски повик од Сталин по што овој руски писател се откажал од самоубиствените намери. Како и да е, во секој случај станува збор за интересна личност од руската книжевна историја, но и за мошне значајно и привлечно книжевно творештво.

Инаку, за книжевното дело со наслов „Театарски роман“ (и со поднаслов „записите на покојникот“) на Михаил Булгаков се тврди дека е незавршен роман. Меѓутоа, сметаме дека ваквите тези за незавр-

шеноста на романот се дискутабилни затоа што само по себе е дискутабилно прашањето за „завршеноста“ на кој било роман или, во една општа смисла, на кое било литературно-уметничко дело. Како аргумент кон ваквата теза ја приложуваме отвореноста на секое книжевно дело за различни па дури и меѓусебно контрадикторни интерпретации и од различни интерпретатори и во различни простори и во различни времиња. Тоа, бездруго, се однесува и на „Театарски роман“ на Булгаков.

Овој свој роман Булгаков го замислил како автобиографски записи на јунакот Сергеј Леонтиевич Максудов што потписникот на ова книжевно дело (авторот Булгаков) ги добил по пошта во пакет заедно со писмото со молба да се објават записите. Тој пакет по пошта е добиен токму на денот на самоубиството на Максудов. Станува збор, имено, за она типично (само постмодернистичко!?) книжевно-уметничко манипулирање со прашањето за авторството на книжевното дело (Ролан Барт зборуваше, нели, за „смртта на авторот“). Со ваквата организираност на нарацијата јунакот Сергеј Леонтиевич Максудов, всушност, истовремено е и автор на романот и наратор во романот. Низ призмата на неговата ментална структура се напластени идеолошките наслаги на раскажувањето во романот коишто ги рефлектираат аномалиите во општеството (колективот) воопшто, но и кај индивидуата (единката). Јунакот на романот, Максудов, всушност, е уредник во еден локален весник („Бродарство“), но неговата амбиција е поголема – тој има желба да стане писател. И затоа во скромната изнајмена соба тој по цели денови и ноќи го пишува својот роман. Завршувањето на романот го означува почетокот на потрагата на Максудов по издавач за неговиот роман. Нарацијата ја следи таа потрага и преку

тоа трагање, впрочем, се откриваат и се маркираат пред читателот и деградираните индивидуи и деградираното општество. Така, всушност, и Лисјен Голдман го дефинираше романот – како потрага на деградираната индивидуа по автентични вредности во едно деградирано општество. Во таа смисла, Булгаков во голема мера ја практикува алузијата за да ги жигоса деградациите на сите општествени нивоа во неговото време. За таа цел избран е, според нас, еден сосема соодветен сетинг, односно амбиент, а тоа е театарот („животот е театар!“). Многубројните описи на проблемите и девијациите во театарските куќи во Москва претставуваат алузија за проблемите и девијациите во самото тогашно советско општество – социјалната беда, цензурата, забраните на секој чекор, отуѓеноста на индивидуата и така натаму:

Романот беше завршен. И тогаш настана катастрофа. Сите слушатели во еден глас рекоа дека мојот роман нема да биде отпечатен, од едноставна причина – тоа нема да го дозволи цензурата.

Јас за прв пат го слушнав тој збор и дури тогаш сфатив дека додека го пишував романот, ниту еднаш не размислив за тоа дали тој ќе биде одобрен или не.

Започна една дама (подоцна дознав дека таа е исто така разведена). Таа рече вака:

„Кажете, Максудов, дали вашиот роман ќе го одобрат?“

„Не-не-не!“, извикна постариот писател, „во никој случај! За »одобрување« не може да стане збор! Едноставно нема никаква надеж за тоа. Не грижи се, миличок, нема да го одобрат“. (Булгаков, 2013: 15).

Таа алузија на Булгаков е надополнета со иронија (и тоа во нејзиниот навредлив вид – сарказам) што ја среќаваме многу често на страниците на „Театарски роман“. На пример, иронично е оградувањето од „вистинитоста“ и „реалноста“ на она што го пишува Максудов во своите записи од страна на „приредувачот“ на ракописот (Булгаков) во „Предговорот“:

На тој начин, записите на Максудов претставуваат плод на неговата фантазија, и, за жал, болна фантазија. Сергеј Леонтиевич страдал од болест која има доста непријатно име – „меланхолија“.

Јас, кој добро го познавам театарскиот живот во Москва, давам гаранција за тоа дека такви театри и такви луѓе, какви што се опишани во делото на покојникот, никаде нема и никогаш немало. (Булгаков, 2013: 6).

Сето тоа зборува за големиот талент и за умешноста на Булгаков да креира книжевни дела со високи естетски, но и историски вредности. Во таквите книжевно-уметнички дела, бездруго, спаѓа и „Театарски роман“, а благодарение на преведувачот Јане Јованов и издавачот „Бегемот“ нашата читателска публика веќе може да го чита овој роман и на македонски јазик.

СОВРЕМЕНОСТ

Списание за литература, култура и уметност

Издавач: Современост, Скопје

Управен одбор

Мишо Китаноски, претседател

Горјан Петревски

Славчо Ковилоски

Васил Дрвошанов

Дејан Методијески

Надзорен одбор

Томе Велков, претседател

Радован П. Цветковски

Маја Боцевска

Компјутерска подготовка, лектура и печат

Академски печат, Скопје

Материјалите до еден авторски табак се доставуваат по е-маил или ЦД, заедно со печатен текст со кирилична поддршка во Times New Roman или фонт Pulstajms7 за кирилично писмо и Times New Roman за латинично писмо. Другите користени фонтови да се испратат по е-маил или да се снимат на ЦД.
Ракописите не се рецензираат, не се хонорираат и не се враќаат.

Адреса: Списание „Современост“, Скопје,
ул. Франклин Рузвелт 8, пош. фах 221.

Чек с/ка 300000001185473,

Даночен број 4030988132811

Комерцијална банка а.д. Скопје

СОВРЕМЕННОСТ

СОВРЕМЕННОСТ

СПИСАНИЕ ЗА ЛИТЕРАТУРА, КУЛТУРА И УМЕТНОСТ
ул. Франклин Рузвелт 8, пош. фах 221
sovremenost_mk@hotmail.com